

Zoran Hercigonja
Druga gimnazija
Varaždin
zoran.hercigonja@gmail.com

Pregledni znanstveni rad

Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija

Sažetak

Suvremeni svijet je prožet pluralizmom kultura i kao takav zahtijeva razumijevanje, svjesnost i toleranciju na međusobne razlike te naposljetku poštovanje vrijednosti drugih kultura. Sam pluralizam i postojanje različitosti nisu dovoljni za unapređenje odnosa i napredak društva u cjelini. Društvo je potrebno osvijestiti o kulturalnom dijalogu i toleranciji naspram drugih kultura. Škola i druge odgojno-obrazovne institucije imaju njavažniju ulogu u odgoju i obrazovanju interkulturalno osviještenog društva.

Ključne riječi: kultura, interkulturalizam, dijalog, obrazovanje, društvo

Intercultural Education and Education as Imperative for the Development of Intercultural Competencies

Summary

The modern world is pervaded by a pluralism of cultures and as such requires understanding, awareness and tolerance for their differences and finally respect for the values of other cultures. Pluralism and the existence of differences are not enough to improve relations and the progress of society as a whole. The society is required to raise awareness about the cultural dialogue and tolerance towards others cultures. Schools and other educational institutions have the most important role in education of an interculturally conscious society.

Key words: culture, interculturalism, dialog, education, society

Uvod

Obrazovni standardi zauzimaju središnje mjesto u podizanju svijesti o različitim kulturama, njihovom upoznavanju te toleranciji među njima. Dosadašnje poznavanje kulture odnosno dosadašnji multikulturalizam, to jest svjesnost o postojanju drugih kultura, nije dovoljan za izgradnju prihvaćanja, suodnosa i tolerancije. Stoga treba multikulturalizam razviti prema interkulturalizmu kako bi se postigao aktivan i pozitivan suodnos pojedinaca i skupina u društvu koje se razlikuje po raznim osnovama. Ukoliko ne postoji razumijevanje i vrednovanje druge kulture na svjetskoj globalnoj sceni, razvit će se sukob među kulturama. Ili, prema riječima Dobrijevića (2011. str. 6), „U globalnom okruženju ignoriranje multikulturalnog komuniciranja, može dovesti do ozbiljnih problema”. Škola kao odgojno-obrazovna institucija, kao mjesto koje pruža obrazovanje i odgoj cjelokupne društvene zajednice, trebala bi omogućiti stjecanje interkulturalnih kompetencija i navika kako bi društvo moglo napredovati u toj značajnoj dimenziji unapređenja i globalizacije. Razvojem društva u globalnim razmjerima, stigli smo do razine kada nije dovoljno samo poznavanje vlastitih vrijednosti svoje sredine, već i sredine drugih kultura i kulturoloških karakteristika, jer multikulturalizam odnosno interkulturalizam postaju nužni preduvjeti za aktivno građanstvo u duhu demokracije i poštovanja ljudskih prava. Ako je komunikacija uspješna, međuodnos se temelji na poštovanju i razumijevanju, dok u suprotnom međuodnos postaje dekadentan. Komuniciranje i poznavanje komuniciranja daje veliku važnost i na međunarodnoj i na osobnoj sceni. I dalje prema riječima Dobrijevića (2011. str. 7): „... kao što dobra i uspješna komunikacija može povećati profit, tako ga loša i pogrešna komunikacija može smanjiti”. Priznavanje jednakosti i uvođenje same ideje multikulturalizma, postavlja nove zahtjeve ne samo prema pojedincima već i prema čitavom odgojno-obrazovnom procesu i odgojno-obrazovnim institucijama. Škola kao odgojno-obrazovna institucija predstavlja prvi važan susret s pluralizmom kultura i njen zadatak je odgajati i učiniti kulture drugih prihvatljivima.

Važne dojmove i predodžbe o sebi i svijetu u formalnom obrazovanju djeca stječu upravo u školi gdje dolaze u puno izravni doticaj s različitim kulturama (primjer toga je kultura romskih nacionalnih manjina) i njihovo kasnije predodređenje i stavovi prema različitosti kultura oblikuje se upravo izravnim dojmovima i predodžbama. Stoga je važno približiti koncepte drugih kultura i podići na razinu opće prihvaćenosti i privrženosti.

Cilj škole kao odgojno-obrazovne institucije jest pripremiti mlade za kulturno pluralno društvo razvitkom interkulturalnih kompetencija koje se mogu stjecati samo postupnim osvješćivanjem i produblivanjem znanja o vlastitoj kulturi i drugim kulturama. Već od najranijih dana života djeteta potrebo je stvoriti svijest o drugim kulturama, razumijevanje i poštivanje kulturnih različitosti. Razvitak čovjeka u pogledu njegove

društvenosti dovodi do smanjivanja jaza među kulturama što na civilizacijskom planu doprinosi kvalitetnijem suživotu.

Pojmovna određenja

Stjecanjem spoznaje o interkulturalnom odgoju te osnovnim smjernicama tog odgoja, potrebno je unaprijed definirati osnovne pojmove sa svrhom lakšeg razumijevanja i boljeg upućivanja u samu tematiku interkulturalnih odnosa.

Pojam kulture

Koncept kulture je važan za svaku narod jer opisuje sve običaje, navike i mentalitet društva koji se ustalio kroz mnogo desetljeća, stoljeća i tisućljeća. Definicija kulture prema Haralambosu (1980. str. 16) odnosi se na „kulturu kao način života pripadnika društva; zbirku ideja i navika koje članovi društva uče, dijele i prenose iz pokoljenja u pokoljenje”. Mnoga društva su kulturu njegovala i čuvala desetljećima ili stotinama godina i ona je postala ustaljena tradicija koja se kumulativno prenosila s koljena na koljeno. Kultura podrazumijeva identitet zajednice odnosno identitet svakog pojedinca koji živi na nekoj određenoj geografskoj destinaciji. Izvorno, Haralambos (1980. str. 17) navodi „kultura je „nacrt za življenje” kojeg se pridržavaju članovi nekog određenog društva”. Čovjek nema instinkata koji bi upravljali njegovim postupcima; njegovo ponašanje se mora temeljiti na smjernicama koje su naučene konstatira Mead (2003. str. 392). Bez zajedničke kulture, članovi nekog društva ne bi bili kadri komunicirati ili surađivati te bi to dovelo do kaosa i anarhičnog ponašanja zaključuje Haralambos (1980. str. 7).

Kultura fuzijom prethodnih definicija obuhvaća sve institucionalizirane tvorevine kao što su vjerovanja, norme, vrijednosti i kulturne pretpostavke koje reguliraju ponašanje. Kultura određuje kako članovi pojedinog društva misle i osjećaju; ona usmjerava postupke i definira njihov svjetonazor.

Upravo tu tvrdnju potvrđuje Tylor 1871. u djelu autora Havilanda (2004, str. 34). definirajući kulturu kao složenu cjelinu koja uključuje znanje, uvjerenja, umjetnost, zakon, ćudoređe, običaj i svaku drugu sposobnost i navike koje čovjek stječe kao član društvene zajednice. Iz te definicije je vidljivo da kultura ne podrazumijeva samo jednu dimenziju društvene zajednice već predstavlja skup dimenzija, odnosno skup elemenata koji ju čine jedinstvenom. Kultura je zapravo kolektivna svijest jedne nacije ili određenih skupina na određenom području i odnosi se na mentalitet, način razmišljanja, način donošenja odluka, pravila ponašanja u određenoj situaciji. Hofsted (1996. str. 21) to najbolje opisuje svojom definicijom kulture kada kaže: „kultura je kolektivno programiranje svijesti koja razlikuje pripadnike jedne ljudske grupe od pripadnika druge grupe”. Pojam programiranja svijesti u ovom slučaju označava svijest, to jest spoznaju

do koje je došla neka zajednica zbog određenih uvjeta koji su prethodili percepciji i shvaćanju svijeta oko sebe.

Faktori koji najčešće utječu na spoznaju kolektiva i buđenje svijesti jesu prirodni faktori: najčešće reljef, geografska destinacija ili, naprimjer, klima. U nekim slučajevima faktor ugroženosti može također utjecati na stvaranje određene svijesti, to jest mišljenja ili kulture. Kultura podrazumijeva i očite obrasce odgoja koji su svojstveni samo njoj, samo njenim načelima, običajima i spoznajama. To se adekvatno može vidjeti kod Hofsteda (1996. str. 19-21) gdje „kultura podrazumijeva odgoj, odnosno programiranje svijesti, podrazumijeva činjenicu da određene zajednice imaju sličan odgoj prema nekim ustaljenim normama ili običajima pa se razumljivo kaže da su imali slično „mentalno programiranje“.

Odnos multikulturalizma i interkulturalizma

Velik broj zabluda, kada se govori o temi interkulturalizma, javlja se zbog pojmovnog nerazlikovanja interkulturalizma i multikulturalizma ili diskrepancije semantika i temeljnih značenja tih pojmova. U većini literature pojmovi interkulturalizam i multikulturalizam se promatraju kao sinonimi iako to nisu. Već na samoj intuitivnoj razini čovjek može zaključiti da ta dva pojma ni po čemu nisu jednaka ili istovjetna. Oni se možda odnose na vrlo slične stvari i koncepte, ali u samoj biti i značenju nisu jednaki.

Multikulturalizam je postojanje pluralizma različitih kultura i kulturoloških aspekata, na više kultura i oblika kulturnog života jedne nacije, jedne sredine i zemlje. Multikulturalizam je zapravo svijest o postojanju drugih kultura i kulturoloških određenja. S druge strane, pojam interkulturalizma se odnosi na interakciju, odnosno postavljanje, razvijanje i izgradnju odnosa među kulturama. Stoga se da zaključiti da interkulturalizam i multikulturalizam nisu istoznačni pojmovi koji bi se mogli poistovjetiti. Dakle, interkulturalizam ne pretpostavlja da samo poznajemo druge kulture, odnosno ljude iz drugih kultura, već da s njima uspostavljamo komunikaciju poštovanja i uvažavanja.

Nažalost, neki autori možda ne razlikuju te pojmove, ali je neupitno da su te razlike važne za stjecanje interkulturalnih kompetencija u odgoju i obrazovanju. Multikulturalizam kao pojam vodi prema interkulturalizmu, on je stepenica razvoja društvene svijesti o drugim kulturama i vodi prema razvoju interkulturalnih veza i odnosa, donosi Perotti (1994. str. 16).

Multikulturalno društvo sastoji se od različitih kulturnih zajednica koje njeguju jezik, običaje, etničko podrijetlo i kulturološki identitet. Ukoliko društvo smatramo razlomljenim kockicama mozaika, onda izbacujemo odnos i suživot. Točnije, tada je izbačen interkulturalizam, komunikacija i interakcija različitih društvenih zajednica. Multikulturalizam ne treba shvaćati kao stapanje društva u jednu bezobličnu masu u

kojoj smo svi jednaki po kulturi i običajima, a s druge strane ni multikulturalizam ne bi smio biti interpretiran kako navodi Perotti (1994. str. 40-42) „u smislu dihotomije (većina/manjina, starosjedioci/doseljenici)”. Trebalo bi sagledati i uzeti u obzir osnovne čimbenike zbog kojih pojedinci stupaju u interkulturalnu interakciju. Prema Perottiju (1994. str. 22-23) čimbenici koji objedinjuju ljude različitih kultura su: „biološki i psihološki (dob, interesi, iskustvo), društveni i gospodarski (posao, stanovanje), teritorijalni (grad, regija, dio grada) te povijesne okolnosti”. Svi ti čimbenici su uvjetovali okretanje jedne nacije prema drugoj, to jest bili su prioritet stvaranju shvaćanja po čemu se te kulture zapravo razlikuju.

Cilj multikulturalizma nije stapanje narodnih masa i različitosti kultura u bezobličnu masu gdje jedna kultura postaje dio veće kulture i stapa se s njenim običajima, ili gdje „inferiorne” kulture moraju potpuno nestati da bi mogle dalje slobodno egzistirati u ukupnosti dominantne kulture; cilj multikulturalizma je interkulturalizam. U multikulturalizmu svaki pojedinac ostaje vjeran svojim izvornim identitetima, korijenima svoje kulture i obilježjima te kulture.

Koncept multikulturalizma bi se trebao odnositi na dogovor i uzajamno prihvaćanje osnovnih pravila i načela življenja u multikulturalnoj zajednici te na ponašanje na globalnoj razini s uvjetom da se zadrže individualne kulturne značajke koje sačinjavaju identitet pojedinaca. Kao primjer jednog takvog pravila, recimo, postoji zajednički službeni jezik koji se govori u jednoj multikulturalnoj zajednici poput Republike Hrvatske, a pritom se zadržava jezik svojstven i značajan samo toj kulturi. U Hrvatskoj postoji službeni jezik kojim se služe pripadnici kulture Albanaca, Bošnjaka, Bugara, Crnogoraca, Čeha, Mađara, Makedonaca, Nijemaca i Austrijanaca, Roma, Rusa, Rusina i Ukrajinaca, Slovaka, Slovenaca, Srba, Talijana i Židova. Svaka od kultura njeguje jezik svoje kulture, ali govori zajedničkim službenim jezikom države Hrvatske. Multikulturalno društvo bi bilo pogrešno shvatiti kao društvo koje izdvaja etničke, nacionalne ili vjerske razlike ili kao društvo koje daje prednost, kako bi se Perotti (1994. str. 24) izrazio, „simboličnim kolektivnim identitetima, a ne društvenim odnosima i pojedincima”. Kad bi došlo do nečeg takvog, realizacija interkulturalne zajednice ne bi bila moguća ni realno izvediva.

Ono što se zapravo želi postići jest kulturalna demokracija gdje različitost ne treba gledati ni definirati ju kao prirodnu činjenicu, kao objektivan statistički podatak, već je treba razmatrati kao dinamični, interakcijski proces. Pažnju treba više usmjeriti na odnose koje „ja” kao individualni subjekt imam s „drugim” individualnim subjektom.

Primjerice, Perotti (1994. str. 42-45) opisuje međuodnos i komunikaciju preko pojma integracije u postizanju kulturne demokracije kao „integraciju načina i mreže komunikacija zemlje domaćina i zemlje doseljenika i doseljeničkih zajednica”. S konceptom kulturalne demokracije mogao bi zaživjeti i specifičan odnos pojedinca

prema samome sebi, ali i prema drugima, odnosno odnos u kojemu se individualnost pojedinca ostvaruje preko različitosti.

Interkulturalne kompetencije (primjena u odgoju i obrazovanju)

Prethodni sadržaj jako je dobar pokazatelj kako uslijed nerazumijevanja i nespremnosti razumijevanja drugih kultura dolazi do predrasuda, osobne ili društvene samoobmane koja vodi netoleranciji i neprihvatanju. Prvenstveno zbog ksenofobičnosti i vrlo negativnog stava prema promjenama i straha pred novitetima koji bi „ugrozili” vlastiti kulturni profil i identitet, ljudi se zatvaraju u svoje svjetove i zidove vlastitih kulturalnih načela i ne žele prihvatiti drugu kulturu i kulturna obilježja. Zbog osobnih predrasuda prema drugoj kulturi, pojedinac je lišen mogućnosti upoznavanja bogatstava te druge kulture.

Iz prethodnih autorovih konstatacija može se zaključiti kako je odgojno-obrazovni proces najbolji način stjecanja interkulturalnih kompetencija.

Interkulturalne kompetencije

Pojavom globalizacije i kontakata interkulturalne kompetencije dobivaju na značenju zbog poslovanja u velikim kompanijama i organizacijama u kojima rade prije svega stručnjaci iz različitih dijelova svijeta. Prije nego se počne govoriti o bilo kakvim kompetencijama potrebno je spomenuti i interkulturalnu inteligenciju koja prethodi stvaranju kompetencija. Primjerice, jedna od mogućih definicija interkulturalne inteligencije je ona Brislinova (2008. str. 13): „Interkulturalna inteligencija je definirana kao skup vještina, od osnovnih do naprednih, koje omogućuju pojedincu da postane učinkovit prilikom prijenosa socijalnih vještina iz jednog kulturalnog konteksta u drugi.”

Naravno, interkulturalna inteligencija sadržava i druge faktore koje valja prepoznati u sklopu interkulturalnih kompetencija kao što je kognitivna inteligencija. Prema Dobrijeviću (2011. str 27) „kognitivne sposobnosti se koriste da se ovlada materijom”. Kognitivna sposobnost je najvažnija za ovladavanje materijom odnosno ovladavanje svim potrebnim konceptima i prostorno-vremenskim uvjetima kojima se raspolaže, primjerice, u provođenju koncepta nastave. Drugi faktor utjecaja na interkulturalnu inteligenciju je kulturalna inteligencija. Prema Dobrijeviću (2011. str. 30) „kulturalna inteligencija podrazumijeva sposobnost adaptacije u novom kulturnom okruženju.” Ona odražava nečiju sposobnost prikupljanja, interpretacije i reakcije na potpuno različite znakove i koncepte drugih kulturoloških vrijednosti. Takva vrsta inteligencije, odnosno

takav faktor inteligencije utječe na sposobnost i spremnost gledanja na stvarnost s drugog kulturološkog aspekta. Tek tada se može govoriti o interkulturalnoj kompetenciji.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva individualnost odnosa sa samim sobom jer stečena kompetencija može biti samo subjektivna i svojstvena određenoj osobi. Autori Hrvatić i Piršl (2007. str. 277) naglašavaju važnost toga: „govoriti o interkulturalnoj kompetenciji znači razmatrati je s individualnog, situacijskog i odnosnog aspekta”. Prema tome, individualni aspekt uključuje upravo ono što se odnosi na interkulturalne kompetencije karakteristične za pojedinca koje omogućuju efikasnu interkulturalnu interakciju s drugima. Da bi se pojedinac mogao uspješno i učinkovito ponašati u interakciji s drugim, treba posjedovati kognitivnu (npr. znanje o drugoj kulturi) i afektivnu (npr. vještine upravljanja interkulturalnim situacijama) dimenziju, naglašava Piršl (2002. str. 287). Navedene dimenzije ne djeluje zasebno već se međusobno nadopunjuju i ovisе jedna o drugoj. Stupanj interkulturalne kompetencije svake osobe ili grupe određuje kvaliteta ponašanja u specifičnoj interkulturalnoj interakciji koja je u velikoj mjeri određena navedenim dimenzijama.

Primjerice, interkulturalnu inteligenciju autor Piršl (2002. str. 287-290) promatra na „individulnoj (osobnoj) i organizacijskoj razini. Na individulanoj razini interkulturalna kompetencija se može odrediti kao proces učenja u kojem pojedinac stječe sposobnosti učinkovitog ponašanja i reagiranja na promjene i situacije u prisutnosti društvene i kulturne različitosti u određenom društvenom sistemu.” Interkulturalne kompetencije ne dolaze same od sebe, kao ni interkulturalna inteligencija, već postupno „stasaju” u ozbiljne forme koje nazivamo kompetencijama.

Usprkos tome što se interkulturalna kompetencija pojedinca dovodi u vezu s nužnim vještinama u radu s problemima, naprimjer manjina ili migranata, ne postoji zajedničko stajalište o tome koje su važne dimenzije interkulturalno kompetentne osobe. Primjerice, autori Hrvatić, Piršl (2007. str 286-288) navode sljedeće elemente: „osobna stajališta, znanje, komunikacija, razvoj osobnosti i društvenosti odnos”, ili, s druge strane, Bruffee (1995. str. 12-18) navodi njemu najvažnije elemente: „dobro poznavanje zajednice koja ima svoj način komunikacije i sporazumijevanja, norme ponašanja, svoja viđenja i stajališta, povijest, iskustva, vjerovanja, vrijednosti i interese”.

Biti interkulturalno kompetentan znači biti svijestan kulture drugih i ne prihvaćati pasivnu društvenu stvarnost već, nasuprot tome, aktivno sudjelovati u njoj, s novim prijedlozima i idejama. Prema Liddicoatu (2000. str. 51-64) biti interkulturalno kompetentan znači „biti svjestan kulturne relativnosti prema kojoj ne postoji univerzalan, «normalan» i/ili uobičajen način ponašanja i djelovanja, već su sva naša ponašanja kulturno promjenjiva i različita”.

Odgoj i obrazovanje

Interkulturalnu efikasnost u odgoju i obrazovaju, postiže se prije svega edukacijom nastavnika/odgojitelja, odnosno kvalificiranog odgojitelja koji treba proći kroz proces interkulturalne obuke i dobre pripreme. Da bi djeca u stupnjevitom sustavu obrazovanja poprimila interkulturalne kompetencije i svjesnost o postojanju drugih kultura, potrebna je prvenstveno već spomenuta izobrazba nastavnika/odgojitelja odnosno kvalificiranih odgojitelja. Kompetentan nastavnik/odgojitelj, smatraju Hrvatić i Piršl (2007. str. 225), mora imati: verbalne i neverbalne komunikacijske kompetencije, dobro poznavanje svoje i drugih kulturea, sposobnost poštivanja, razumijevanja i prihvaćanja odgajanika koji pripadaju drugim kulturama, interaktivan odnos s „drugim”, kontinuirano stjecati saznanja o sebi na individualnoj i na razini pripadajuće grupe, razviti sposobnost povećane otvorenosti, fleksibilnosti i kreativnosti, sposobnost nestereotipnog mišljenja i antipredrasudnih stavova te shvaćati posljedice diskriminacije kulturno drugačijih.

No sve te osobine nisu dovoljne bez dodatne izobrazbe nastavnika/odgojitelja; one su samo početni oblici koje je potrebno usavršavati i poboljšavati. Primjerice, autor Gertsen (1990. str. 28-30) naglašava da uz postojeće kompetencija nastavnik/odgojitelj treba „nastaviti pripremu unutar sustavnog i primjerenog stručnog usavršavanja i daljnjeg obrazovanja”. Ove osnovne kompetencije odgojitelja treba produbiti i prilagoditi novim dinamičnim okvirima svijeta koji je neprestano u razvoju. Kompetentan nastavnik/odgojitelj bi prema Gertsenu (1990. str. 30) trebao u odgojno-obrazovnom procesu potaknuti učenika/odgajanika na kritičko i argumentirano razmišljanje, na kreativno mišljenje i rješenja te na mišljenje usmjereno prema budućnosti. Odgojitelj mora znati interkulturalno poučavati i odgajati svoje odgajanike kako bi potakao njihovu sposobnost rasprave i analiziranja aktualnih društvenih i političkih problema i sukoba i tako ih upoznao s kulturološkim vrijednostima.

Nasuprot tome, odgojitelj bi trebao imati i sposobnost sagledavanja problema iz odgajanikove perspektive, točnije sagledavanje odgajanikove problematike s obzirom na njegovo podrijetlo, dob i razinu obrazovanja. Odgojitelj kao kvalificirana i interkulturalno kompetentna ličnost mora imati sposobnost opažanja, prihvaćanja i osjećanja poštovanja prema sličnostima, kao i prema razlikama između kulturoloških obilježja pojedinog odgajanika. Poštivanje prava odgajanika i osjetljivost na njegove potrebe i interese, daje „sliku” živog primjera i savjet drugim sudionicima u odgojnom procesu o prihvaćanju i kompromisnim rješenjima u slučaju novonastale situacije. U odgojno-obrazovni proces valja isto tako uključiti i razumijevanje načela i pretpostavki funkcioniranja kulturno pluralne zajednice, odnosno stvoriti odgovarajuću kulturu odgajanja. Kultura odgajanja, odnosno kultura zajedničke škole, kako smatraju autori Spajić-Vrkaš i sur., (2004. str. 169) „temelji se na poznavanju i poštivanju drugačijih svjetonazora i stilova života”. Odgoj i obrazovanje na interkulturalnoj razini zahtijeva od

nastavnika ne samo da posjeduje interkulturalne kompetencije, već da na njima radi i proširuje ih izobrazbom, jer zahtjevi društva i kulturološka iščekivanja rastu iz dana u dan. Osim toga, na razini razreda/grupe, nastavnik/odgojitelj treba stvoriti i razviti zajedničku razrednu kulturu jednako kao i odgajatelj u skupini, koja bi se temeljila na poznavanju, svjesnosti i poštivanju drugačijih stilova života koji su prisutni u njihovim domovima.

Odgojno-obrazovni proces treba, prema mišljenju autora Sablića (2014. str. 28), „osigurati razvoj otvorenog ili višekulturnog identiteta svih njegovih sudionika u skladu s potrebama kulturno pluralne i demokratske zajednice, uključujući kulturnu osjetljivost i višejezičnu kompetenciju, zatim razvoj vještina koje odgajanicu omogućuju rješavanje problema u vlastitom okruženju (dom, škola, fakultet, mjesna zajednica, grad i šire) te odgajati u pravcu prihvaćanja drugog čovjeka kao čovjeka, priznavajući mu pritom dostojanstvo na isti način na koji ga priznajemo samima sebi.” Takav odgajno-obrazovni proces treba provoditi na svim razinama i stupnjevima obrazovanja s postupnim uvođenjem kompleksnijih spoznaja i pogleda na svijet u kulturološkim okvirima. Primjerice, uz nastavne aktivnosti bilo bi vrlo važno voditi rasprave o temama međukulturalnog dijaloga ili u sklopu nastave posjećivati mjesta koja su spomenici određenih kulturnih obilježja grupe odgajanika ili uključiti, primjerice, gostovanje nekih poznatih ličnosti značajnih za to kulturno obilježje.

Elementi interkulturalnog odgoja moraju obavezno biti integrirani u primarni odgajno-obrazovni proces ako se želi postići potrebna razina svjesnosti o drugim kulturama i interkulturalnom odnosu. Treba naglasiti da opseg, sadržaj i način integracije tih elemenata proizlazi iz stvarnih potreba škole odnosno njenih odgajanika koji pripadaju različitim kulturama. Uvođenje elemenata interkulturalnog odgoja u process odgoja i obrazovanja zahtijeva i adekvatnu izobrazbu nastavnika/odgojitelja.

U nastavku su navedeni neki od brojnih prijedloga programa stručne izobrazbe nastavnika/odgojitelja koje predlažu autori Hrvatić i Piršl (2007. str. 257):

- temeljita etnosociološkijska studija te usporedba različitih sustava kulturalnih referenci koje odgojitelji mogu otkriti kod svojih odgajanika
- produbljeno znanje o ljudskim pravima te određenje izvora nesnošljivosti i ksenofobije
- znanje o sociologiji kultura: njihova propusnost i njihova krutost, njihovi simbolični aspekti, ravnoteža moći između njih
- stvarni kontakt s doseljeničkim i starosjedilačkim zajednicama kao način poboljšanja suradnje s obiteljima odgajanika.

Usvajanje interkulturalnih kompetencija kroz interkulturalni odgoj, mora se provoditi po stupnjevitom obrazovanju i odgoju odgajanika koje podrazumijeva vrtić, predškolu, osnovnu školu, srednju školu i visoke škole. U svako od tih područja potrebno je uvesti i upoznati učenike s konceptima različitosti i prihvatljivosti tih različitosti s određenim intenzitetom, ovisno o populaciji obuhvaćenoj određenim stupnjem odgojno-obrazovnog procesa. Sustavnim osvještavanjem i razbijanjem mogućih predrasuda, interkulturalizacija će postati dio odgajaničke svakodnevice, dio njega i osnovne društvene navike.

Zaključak

Odgoj i obrazovanje na interkulturalnoj sceni te usvajanje interkulturalnih kompetencija moraju se provoditi temeljito na svim razinama, tako da se utvrde određeni oblici ponašanja, odnosa i komunikacije kao i odgovornost pojedinca za globalne promjene. Već od najranijeg djetinjstva i početka formalnog obrazovanja, potrebno je uvesti interkulturalne koncepte kako bi djeca, kasnije mladi ljudi, mogli imati bogata iskustva s drugim kulturama i spriječiti netoleranciju i neprihvatanje druge kulture i pripadnike te kulture. U školske ustanove trebalo bi uvesti sadržaje koji učenicima/odgajanicima približavaju kulturne raznolikosti i interkulturalnog dijaloga kako bi spoznali identitet drugih kultura što bi pridonijelo tolerantnom suživotu i aktivnom međudnosu. Svojevrsnim edukacijama nastavnika/odgojitelja pruža se mogućnost obogaćivanja odgojnog i nastavnog procesa, a u ukupnosti s tim i odgojno-obrazovna postignuća učenika u smislu stjecanja novih kompetencija i odgovornosti, kako prema vlastitoj tako i prema drugim kulturama.

Literatura

- Brislin, R. (2008). *Working with Cultural Differences: Dealing Effectively with Diversity in the Workplace*. Westpoint, CT, USA: Praeger Publishers.
- Bruffee, K. (1995). Sharing our toys: Cooperative learning versus collaborative learning. *Change God*. 27, Br. 1/1995., str 12-18
- Cox, T. Jr., Beale, R. L. (1997). *Developing competency to manage diversity: Readings, cases & activities*. San Francisco: Berrett-Koehler
- Cox T. Jr. (2004). *Stvaranje multikulturalne organizacije: kako iskoristiti snagu raznolikosti*. Zagreb: Mate d.o.o.
- Dobrijević, G. (2011). *Poslovno komuniciranje i pregovaranje*. Beograd: Univerzitet Singidunum.
- Gertsen, C. (1990). *Fjernt fra Danmark - Interkulturel kompetence i teori og praksis*. København: Samfundslitteratur.
- Haralambos, M., Heald, R. (1980). *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
- Haviland, W. A. (2004). *Kulturna antropologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hofstede, G. (1996). *Cultures and Organizations: Software of the Mind[®] Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*. New York: McGraw-Hill.
- Hrvatić, N., Piršl, E. (2007). *Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja. Kurikulum teorije – metodologija – sadržaj – struktura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Liddicoat, A. J. (2000). *Everyday speech as culture: Implications for language teaching*. U: Liddicoat, A. J., Crozet, C. (Eds.), *Teaching Languages, Teaching Cultures*. Melbourne: Language Australia, Canberra, str. 51-64.
- Mead, G. H. (2003). *Um, osoba i društvo sa stajališta socijalnog bihevorista*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, str. 392.
- Ninčević, M. (2009). Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju: Drugi kao polazište, *Nova prisutnost* 7 1, 59-84.
- Perotti, A. (1994). *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
- Piršl, E. (2002). *Suradnja škole i nevladinih udruga u interkulturalnom odgoju i obrazovanju*. U: Međunarodni standardi, nacionalne politike i lokalni resursi u promicanju obrazovanja za ljudska prava. Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, http://www.ffzg.hr/hreedc/Zd_Pirsl.htm, (19. 04. 2017)
- Abdallah Pretceille, M. (2011). *La pédagogie interculturelle entre Multiculturalisme et universalisme*. u: *Linguarum Arena*, Porto, pp.91-103.

- Puzić, S. (2007). Interkulturalno obrazovanje u europskom kontekstu: analiza kurikuluma odabranih europskih zemalja. *Metodika* Vol. 8, br. 2/2007, str. 373-389.
- Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Spajić-Vrkaš, V., Stričević, I., Maleš, D., Matijević, M. (2004). *Poučavati prava i slobode*. Zagreb: Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Spitzberg, B. H. (1989). Issues in the development of a theory of interpersonal competence in the intercultural context, *International Journal of Intercultural Relations* Vol.13, br. 3/1989.